

5. Lash.S. Another Modernity. A Different Rationality. – Oxford: Blackwell Pub, 1999.
6. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации /Энтони Гидденс. - М.: Академический Проект, 2005. - 528 с.
7. Giddens A. Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age. – Stanford: Stanford university press, 1991.
8. Гидденс Э. Последствия современности /Энтони Гидденс. – М.: Праксис, 2011.
9. Гидденс Э. Трансформация интимности /Энтони Гидденс. — СПб.: Питер, 2004.
10. Alexander G. Modern, anti, post and neo // Fin de siecle social theory: relativism, reduction and the problem of reason. – London: Verso, 1995.
11. Фуко М. Герменевтика субъекта. Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1981—1982 уч. году / Пер. с фр. А. Г. Погоняло. – СПб.: Наука, 2007.

Отримано 17.010.2013р.

УДК 316.7

Малес Л. В. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, доктор соціологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЙОВАНЕ ІНШИМИ

У статті пропонується підхід до питання Інших, глибшого їх дослідження. У роботі використовується соціокультурний аналіз для розгляду феномену сприйняття Інших в умовах сучасного полікультурного суспільства. Соціальне сприйняття осмислюється як специфічна "робота" культури, яка дає можливість деконструювати чужого та ворога як найнебезпечніших для полікультурного суспільства модусів Інших.

Ключові слова: *Інші, полікультурне суспільство, репрезентативна культура, соціальне сприйняття, соціокультурний аналіз*

В статье предлагается подход к вопросу Других, специальному их исследованию. В работе применяется социокультурный анализ для рассмотрения феномена восприятия Других в условиях современного поликультурного общества. Социальное восприятие осмысливается как специфическая «работа» культуры, которая позволяет деконструировать чужого и врага как самых опасных для поликультурного общества модусов Других.

Ключевые слова: *Другие, полукультурное общество, репрезентативная культура, социальное восприятие, социокультурный анализ*

The paper proposes an approach to the issue of Others, and for the thorough research behind it. The sociocultural analysis is used in paper to consider the phenomenon of perception of the Others in contemporary condition of polycultural society. Social perception is conceptualized as a specific "work" of culture which gives possibility to deconstruct the stranger and the enemy, the most dangerous forms of the Other for polycultural society.

Keywords: *Others, polycultural society, representative culture, social perception, sociocultural analysis*

Актуальність. Націєтворенню як одному з центральних модерністських проєктів європейських суспільств багато уваги свого часу було приділено українською інтелігенцією кінця XIX-поч.XX століття, а роль інтелігенції в свою чергу була теоретично обґрунтована у праці Ернеста Гелнера "Нації та націоналізм" [2]. Проте в Україні сам цей процес був обірваний із утворенням СРСР, вибудовуванням жорсткої централізованої влади з центром за межами

УРСР і проведенням національної політики, яка за характером скоріше нагадувала гру метрополії з колоніями.

Нині в українському суспільстві спостерігаємо повернення до проекту націєтворення і відродження романтичних ідей в культурі та політичній риторичі. Досвід перших років Незалежності, помаранчевого та євро- майданів це засвідчує, вони актуалізують проблематику та додають їй нових рис, котрі потребують свого соціологічного осмислення.

Аналіз такої наздоганяючої модернізації уже здійснюється у вітчизняній гуманітаристиці: Н. Яковенко, Я. Грицак, В. Середа, М. Рябчук, Ю. Сорока, Є. Головаха та інші. В російській соціології ті ж процеси пострадянського суспільства аналізує Лев Гудков, визначаючи їх через становлення негативної ідентичності, консолідації завдяки формуванню образу ворога та протиставляючи моделям ідентифікації довкола ствердження конструктивних ідей та цінностей [3].

Але на відміну від констатації самої цієї ідеології образотворення через негацію та протиставлення «явище есенціалізації соціального сприйняття Іншого залишається в соціології без необхідної уваги» як стверджує Юлія Сорока у монографії «Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого» [12], яка присвячена соціальному сприйняттю Іншого з позиції соціокультурного підходу. Тож **метою та завданнями** даного допису визначимо розгляд явища есенціалізації соціального сприйняття Іншого з огляду на сучасну ситуацію та способи їх тлумачення використовуючи можливості соціокультурного аналізу.

На відміну від традиційного філософського осмислення Інших як феномену, як речі в собі, як *causa sui*, в соціокультурному аналізі питання іншування розглядається через соціальне сприйняття, теорію котрого рунтовно розробляє Юлія Сорока як у згаданій так і попередній монографіях [11; 12].

Соціальне сприйняття не лише кладе Інших як об'єкт, а й пояснює конструювання іншування, витворює його модуси в спектрі від свого до чужого, ворожого, демонструє, яким чином Інші набувають монструозності, дає змогу точніше оперувати цими поняттями і опиратися повсякденній та академічній есенціалізації та ксенофобії.

Найперше, соціокультурну варіативність і зумовленість нашого сприйняття демонструють антропологічні та психологічні дослідження і роблять це в таких здавалося б універсальних і самоочевидних речах як простір, колір, родичання (М. Коул, С. Скрібнер, А. Гелловел, М. Салінс, К. Гірц та ін.). У класичних психологічних експериментах, чим більше ми заглиблюємося в особливості сприйняття, тим далі йдемо від психофізіології Вільгельма Вундта до соціальної його зумовленості у Соломона Аша, Стенлі Мілгрема та Філіпа Зімбадо виявляючи, що в соціумі людина може долати будь-які межі, зокрема, етичні. Тож, якщо ж явища фізичного світу ми сприймаємо по-різному, то тим більше це справедливо для світу соціального.

Прикметно, що аналогічні до ашівських експерименти проводилися і на теренах СРСР (за наукового керівництва Валерії Мухіної), де чорне називали білим не через особливості органів чуття, а під груповим впливом. І це може видаватися оптимістичним, коли індивіди так перейменовують смуги власного життя, гірше, якщо вони не вірять власним очам під спрямованим інформаційним тиском і суціль чорним змальовують собі Інших.

Щодо конформності, яку проявляємо під впливом науки, влади, інших авторитетів до несправедливості, жорстокості покарань та тюремного нагляду, то її і без інспірованих експериментами наше посттоталітарне суспільство мало досить у реаліях. Наслідком чого стає втрата довіри [14] як необхідного елементу розвитку соціальної ідентичності та загалом соціального життя навіть у первинних групах (за даними судової статистики до 50 відсотків кримінальних справ щодо абортів порушувалися за ініціативою сусідів, тобто за доносом [6]) .

Цікаво, що основний висновок праць Мілгрема і Зімбадо було, до честі авторів, визнання не на користь самої психології: соціальний чин на сприйняття та подальшу поведінку людини часом потужніший, ніж психологічні її особливості. Іншими словами, зло чиниться не так «злими», як переконаними у злочинності Інших.

До слова, негативну інтенцію конформності надано саме в західних індивідуалістських переважно маскулінних культурах. Назагал же вміння підлаштовуватися до інших є скоріше ознакою соціальності, ніж вадою особистості, й у бізнес середовищі називається навичками працювати в команді. Проте, якщо конформність превалює, вона придушує самостійність мислення, породжуючи згадану вище терпимість та занижуючи сприйнятливість до несправедливості та брехні. Щоби зняти надалі це термінологічне непорозуміння маємо лиш замінити оцінку крайнощів мірою прояву, про що ще мовитиметься далі.

Що ж до української культури, то в ній, попри все помітніший індивідуалізм, ще легко спостерегти конформність, яка проявляється у традиційних формах соціального контролю, осуду чи виправдання. А особливо через помилки атрибуції, коли хиби інших пов'язуються із їх натурою, а свої – із нездоланими об'єктивними обставинами. Приміром, такою риторикою наповнений націоналістичний дискурс і нашого суспільства. В ній як опозиція проголошується, що сучасна Росія втратила демократичні досягнення через схильності до тоталітаризму та любов до царя, а Україна — через напад більшовиків. Там же роширення кордонів Росії та Польщі трактується як загарбання, а українські віськові походи — як визволення своїх, і, мовляв, на відміну від держав-сусідок в українській націоналістичній ідеології не висуваються територіальні претензії, а лиш картографуються автентичні землі і т.д.

Справа в тому, що за низької самоцінності та браку позитивних ідей для гуртування, така екстернальність культурних спільнот лише й забезпечує їх консолідацію. Словами Фредеріка Джеймсона це інспірує параноїдальність модерністської свідомості, адже породжує стан «в облозі», зводиться до «дружби проти», «незалежності від» із відповідною негацією Інших та нетерпимістю внутрігрупової інакшості.

Схожі риси подибуємо не лише у власному націоналістичному дискурсі, так щодо росіян такі ж помилки атрибуції описує Л.Гудков у праці "Ідеологема "ворога": "Вороги" як масовий синдром і механізм соціокультурної інтеграції" [3].

Зі свого боку відбирають аргументи у біодетермінізму результати соціально-культурного антропологічного вивчення традиційних суспільств (Леві Строс, Мері Дуглас, Кліффорд Гірц, Сільвія Скрібнер, Майкл Коул та інші). Подолавши європоцентризм, вони засвідчують, що далекі чи давні, відмінні за вродженими ознаками – інакші – ще не означає автоматично чужі. Тому то франко-болгарська

мислителька, китайський студент, ромські діти можуть бути ближчими за сусідів на сходовій клітці. Наша, інакша, будь-яка культура, узагальнюючи виокремлені Аркадієм Шейкіним її риси, не у вродженому, не в атрибутах, а в породжуваних смислах. І це дуже велика трудність управлінська, адже апелювати до очевидного нехай і тисячу разів хибного зв'язку належності (до роду, стану, народу) як до підстав культурної чи соціальної близькості, надійності ефективніше, ніж бути свідомими соціального конструювання культури і цілеспрямовано з нею працювати.

Та й соціологічна теорія далеко не відразу була готова до пізнання полікультурного і медіалізованого соціального сприйняття Інших. Класична соціологія соціальне сприйняття Інших досліджувала в ситуації безпосереднього спілкування (Георг Зіммель, Джордж Мід, Пітер Бергер, Томас Лукман, Ірвін Гофман), і залишала, таким чином, зони не підконтрольності керуванню враженнями (статеворасову належність та іншу морфологію тіла, вади, пози, міміку, вбрання, манери, оточення) як привабливу основу для есенціалістських категоризацій, поділів на своїх-чужих, вірних-невірних, правильних-неправильних, нормальних-збоченців, інших бінарних опозицій, таких приступних і ефектних схем мислення і управління.

Як відомо з психологічних досліджень, стереотипізація до певних меж доцільна і функціональна. Бо щоразу оцінювати, судити за поведінкою, вчинками складно і часто й непотрібно, тож така рефлексія потрібна, щоби, з іншого боку – втримуватися від зваби когось, чи всіх за певною ознакою затаврувати. І щоби вона була ефективна, має залишатися щоразу можливість її відрефлексувати, переоцінити її адекватність, усвідомлення обмеження і готовність до відмови від неї.

Тож вже Ірвін Гофман ще у досить таки сегрегованому суспільстві 60-70-х почав проблематизувати стигматуюче сприйняття інших і описав, як пливе ґрунт у традиційних практиках типізації через нові можливості саморепрезентації. А у сучасному глобалізованому та віртуалізованому світі маємо ще більше змоги управляти мімікою, пунктуацією, статтю, віком, зовнішністю (одягом, косметикою, зрештою, фоторедакторами). Тож стереотипи втрачають відповідність у дуже швидкому часі, підштовхуючи своїми оптичними ілюзіями і конфузами до зміни сприйняття довколишніх, загостривши її чутливість.

І ось, з одного боку з інтенсифікацією глобалізованої міжкультурної комунікації — трудова і постійна міграція, туризм, подорожі, новини — розхитується основна абстракція Інших як легко органолептично ідентифікованих (за видом, голосом, запахом, рухом). Зникає страх відмінних як знелюднених. З'являються інші страхи і підозри, загроженою стає традиційна основа виявлення своїх.

Але водночас, у публічному просторі українського суспільства на хвилі ретрадиціоналізму не забарилися з новою силою заявити про себе наново натуралізовані способи конституювання себе ментальноідеальних та фантасмагоричних інших.

Щоби досягнути всі ці різноспрямовані способи та результати іншування у сучасних суспільствах, потрібне відповідне тлумачення культури з достатнім пізнавальним потенціалом. Справді, описові (всі, матеріальні та духовні надбання) чи унерівнюючі (найвищі, духовні надбання) визначення культури мало

чим придатні для соціологічного аналізу суспільств. Таким стає визначення репрезентативної (актуальної) культури Фрідріха Тенбрука, які активно використовуються соціологинями і соціологами (Л. Синіцина, І. Клімов, Є. Наумова, Є. Топіліна) зокрема й у соціокультурному аналізі (Л. Іонін, Ю. Сорока, А. Слободянюк, Л. Малес).

У розумінні ж самого суспільства соціокультурний підхід постулює його полікультурність, що посилює актуальність поняття репрезентативної культури. Тож репрезентативна культура охоплює в поглядах і сприйняттях спільне, чи те, що поділяє більшість, в кожному разі таке, що не потребує перекладу. В такому соціологічному тлумаченні вона містить перш за все риси спільного соціального сприйняття спільноти, що й вирізняє соціокультурний підхід у полі соціогуманітарного дискурсу.

Завдяки такому соціокультурному підходу, вслід за пропозицією Ю. Сороки [12], слід перемістити сприйняття Інших із кабінетного ідеалізованого схематизму чи лабораторної обмеженості наборів стимулу-реакції до реалій нашого складного світу. Розглядати їх у соціокультурній ситуації, контекстуально, чим долати обмеження класичної соціогуманітарної традиції, йти далі.

Тож, виходячи з полікультурності як суттєвої характеристики сучасного українського суспільства, окрім загальної не-доброзичливості ставлення до Інших, маємо враховувати чутливість до сприйняття Інших як змінну, котра розрізняє спільноту за тим, як ми сприймаємо в ній відмінності, її різноманітність.

Вповні логічно припустити, що існують різні режими роздільної здатності іншування: інакшість (як ступінь чутливості) та іншість (як ступінь дистанціювання). Якщо їх уявити як ортогональні, то матимемо чотири умовні типи ставлення до Інших.

За високої чутливості до інакшості і потужності іншування – дразливість за нюансування - матимемо так звану ксенофобію в демократії, коли по три гетьмани на двох українців, багатопартійність і постійна боротьба поміж українських провідів, що особливо посилюється за Культури-1(за типологією В. Паперного [10]). Натомість стабільність і порядок Культури-2 супроводжується ксенофобією тоталітаризму, якій властива огульність ув образі своїх, а більше в Інших, нікого не цікавлять деталі, бо все то просто різні личини Ворога, одна з підступностей якого якраз і є машкара. Толерантність за демократії – це ідеальний тип високої чутливості і малої відчуженості, який претендує на ідеал, до котрого прагнуть в Європі. І, зрештою, маємо тотальну толерантність, яка, як це не парадоксально, характеризує іншування в місті як спосіб життя та світовідчування.

Так у місті квір перетворення толеруються не свідомо, а через ввічливу неухважність сусідства, строго рольове виконання своїх обов'язків у медицині, освіті, та яку укомфортнює сфера послуг, яка буде обслуговувати особу, байдуже у якій вона постане подобі. Містянки та містяни тому толерують щонайхимерніші перевтілення людини, що не пантрують її тожсамість, не беруться вести тяглість ідентичності та свято оберігати щодо неї статус свого чи чужого

Але якщо провести соціологічне опитування, щоби визначити, як ставляться до того, що хтось вчора X, а сьогодні Y, то легко виявити прояви ксенофобії різної інтенсивності. Так за даними ESS уже котрий рік поспіль ми найгомофобніші в

Європі – половина населення України не погоджується з тим, щоби ЛГБТ особи жили, як вони хочуть – порівняно з трьома, максимум двадцятьма відсотками такого неприйняття в різних країнах ЄС¹.

При тому інерційність, посилена вже згаданою ретрадиціоналізацією, підштовхує до думки, що всі ці типи комбінації інтенсивності інакшості та іншості стрічаються нині водночас. З одного боку, в нашому суспільстві розвиваються емансипативні дискурси та правозахисні рухи, критичний аналіз культури та її деконструкція. А з іншого, – під різними назвами і з різних таборів все виразніше проявляється така ідеологія ксенофобії, яка наповнює його «ворогами» і «чужими» незгірш бойовиків та науково-фантастичних фільмів, за яких може правити монструозний образ “западенця”, “донецького”², “гомосексуала”, “феміністки”. Жахи кримінальних хроніки розцяцьковують новини, суспільні настрої просякають паніки вимирання нації, родини, людини. Тим самим герметизують їх у фортеці³ у стані ворога із бійницею замість вікна у світ. Не дивно, що у такій ситуації будуть цінуватися лише герої і жертви.

У цих дискурсах та практиках культурні відмінності натуралізуються, а затим подаються як причина нерівності у суспільстві, з тим щоб легітимувати та легалізувати самі ці нерівності. Тим часом як нерівність має соціальний, а не культурний характер [7; 9].

Зрештою, як наслідок, зведення соціокультурної складності суспільства до обмеженого переліку опозицій, вправління у знелюдненні ворога, полювання на відьом завжди деструктивні і легко стають інструментами націоналістичного, фундаменталістського, зрештою, терористичного дискурсу [4; 12; 13].

І це, як хотілося б просвітникам, вина не лише мало освіченості чи аполітичності (ідіотичності) повсякденного мислення, а й прикмета значної частини сучасного українського інтелегентського та мас-медійного дискурсу. Бо ярлики, які запускаються з їх легкої руки – це не що інше як назви полюсів, крайнощів (які нерідко сходяться) певної неперервності. Тому постає питання: чому ж саму веселкову гаму спектру ми не помічаємо, лиш чорне та біле завважуємо?

Так приміром, увійшло вже у звичку протиставляти одне одному Львів і Донецьк у публіцистиці. Але ж Львів та Донецьк – це не оази в пустелі, а міста на густозаселених землях країни, тож у проекті 2 та 22 Україн, популяризованих відомими вітчизняними інтелектуалами Юрієм Андруховичем, Миколою Рябчуком та іншими, мало замислюючись над тим, що в пропонованій схемі окрім полюсів з необхідністю мають десь прокладатися кордони, відділяючи одні простори від інших. Спроба віднайти такі місця на карті з усією очевидністю демонструють континуальність, а не опозиційність території.

Ніде правди діти, у соціологічній аналітиці ці міста не менш популярні, ніж у політичних технологіях як от в дослідженні “Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні”[8]. Та, певне, обираються не так стереотипно, як з логіки математичної статистики, де малі відмінності не значущі, а красиві

¹ Дані міжнародного проекту ESS (2-5 хвили) (<http://ess.nsd.uib.no>).

² Показова дискусія у ЖЖ nehrebeckyj та irengloria (<http://nehrebeckyj.livejournal.com/126711.html>)

³ Симптоматичною з цього погляду видається назва досить патріархатної за змістом радіопередачі: «Сім'я – фортеця моя».

результати дають лише разючі перепади відсотків (про цей ефект на матеріалі медіа дивись детальніше [1, с.189]).

Ще одна особливість соціального сприйняття, конструйованого іншими, яку варт згадати, відсилає нас до слів Жана-Поля Сартра: страх бути поневоленими Іншими взаємний – колонізатори бояться поневолитися колонізованими, російськомовні співгромадяни — україномовними, чоловіки – жінками (рівнісінько за Ненсі Чодоров), і в цю ж пастку ксенофобії традиційного іншування втрапляє, зокрема, російська культура в Україні.

Також слід пам'ятати, що всі, як вище наведені, так би мовити інспіровані текстом модуси сприйняття Інших, так і інші можливі типології, як засвідчує Ю.Сорока [12], залежать від попередніх схем сприйняття.

А розуміння Інших як тих, хто конститує наше сприйняття, дає змогу перевести тему з деструкції в конструктивне русло. Бо тоді Інші (батьки й усі попередники) завдяки інакшості цінні тим, що збагачують своїм досвідом; настанови конкретних чи узагальнених Інших у ході соціалізації вбираються нами. І це відбувається як легко, так і через конфлікти, що зокрема описується в психологічних поняттях фрустрації, супер-Его, маргіналізації, інших. А ось непомітне щоденне присвоєння Інших досить важко відрефлексувати, «вшиті в наше тіло» (П. Бурдьє) ідеї, смисли, знахідки, манери щезають із горизонтів нашої пам'яті, стають невидимими нами, що, проте, не заважає знову проти тих же Інших відтворювати протиставлення Ми-Вони. Так, приміром, ми вдало забули мусульманські джерела європейської культури, щоби безсумнівно їх нині робити Іншими [7]. Недарма Георг Зіммель говорив, що ворогами можуть стати лише добре знайомі, бо ворожість породжується близькістю соціальних позицій, де найменше відхилення починає трактуватися як зрада [5] - коли інакшість породжує іншування.

Як **висновок** зазначимо, що критикуючи дещо універсалістські висновки класиків, слід більше акцентувати і проявляти конструктивну, партнерську роль Інших, але така їх потенція залежить від, знову ж, нашого сприйняття і знаходиться у просторі напрямів чужості-близькості, примату спільноти чи особи, відкритості vs герметичності культури.

Список використаних джерел

1. Андросенко Т., Костенко Н., Макеєв С., Малес Л. Медиа в выборах: между политикой и культурой (контент-анализ политической прессы) / Т. Андросенко, Н. Костенко, С. Макеєв, Л. Малес ; Под ред. Н. Костенко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 218 с.
2. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм / Е. Гелнер ; Пер. з англ. - К.: Таксон, 2003. - 300 с.
3. Гудков Л. Идеология «врага»: «Враги» как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции / Л. Гудков // Образ врага / Сост. Л. Гудков; ред.. Н. Конрадова. – М.: ОГИ, 2005. – С. 7-79.
4. Еко У. Ур-фашизм / Е. Еко ; Пер. з англ. О. Погребняк // Сучасність. — 1996. — №5. — С.43–51.
5. Зиммель Г. Избранное. Том 1. Философия культуры / Г. Зиммель - М.: Юрист, 1996. – С. 500–508.
6. Зубкова Е. В круге ближнем / Е. Зубкова // Родина. - № 7. – 2008. — С. 130-136.
7. Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон; пер. з фр., післямова та прим. О. Йосипенко. – К.: Укр. Центр духов. Культури, 2011. — 183 с.
8. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні. – Спеціальний випуск часопису «Україна Модерна». – К.-Львів : Критика. – 2007. — 357 с.
9. Малес Л. Вивчаючи тексти культури. Соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології / Л. Малес. – К. : КІС, 2011 — 325 с.
10. Паперный В. Культура Два / В. Паперный. — М.: НЛО, 1996. — 384 с.

11. Сорока Ю. Видеть, мыслить, различать: социокультурная теория восприятия : Монография / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ шимени В. Каразина, 2010. — 336 с.
12. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : Монографія / Ю. Сорока. – Х.: ХНУ імені Каразіна, 2012. – 332 с.
13. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий / Ю. Хабермас // Социологические исследования. - 2006. - № 1. - С. 45-53.
14. Хоскинг Дж. Структуры доверия в последние десятилетия Советского Союза / Дж. Хоскинг // Неприкосновенный запас. - №4 (54). – 2007. Available from: <http://magazines.russ.ru/nz/2007/54/ho5.html>

Отримано 15.11.2013 р.

УДК 316.346

Судакова В.М.[°]

Міжнародний Соломонів університет, доктор філософських наук, професор

КОМУНІКАТИВНІ КОНВЕНЦІЇ ЯК ЧИННИКИ СТРУКТУРНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМОДІЙ

У статті здійснено наукове обґрунтування онтологічної значущості комунікативних конвенцій як чинників структурної диференціації соціальних взаємодій та джерела та ресурсу підтримки соціальної солідарності і толерантності. Представлена типологія комунікативних конвенцій та охарактеризовані особливості інституціоналізації конвенціональних практик.

Ключові слова: соціальна взаємодія, комунікація, комунікативна конвенція, соціальна солідарність, соціальний порядок

В статье осуществлено научное обоснование онтологической значимости коммуникативных конвенций как факторов структурной дифференциации социальных взаимодействий, как источника и ресурса поддержки социальной солидарности и толерантности. Представлена типология коммуникативных конвенций и охарактеризованы особенности институционализации конвенциональных практик.

Ключевые слова: социальное взаимодействие, коммуникация, коммуникативная конвенция, социальная солидарность, социальный порядок

The scientific argumentation of ontological significance of the communicative conventions which are explained as the basic factors of structural differentiation of social interactions, and as the sociogenetic foundation and the source that support social solidarity and tolerance is the subject-matter of the article. The typology of communicative conventions and the characteristics of institutionalization the communicative conventions are presented by the author.

Keywords: social interaction, communication, communicative convention, social solidarity, social order

Актуальність теми. Суперечливі соціальні зміни початку ХХІ століття у економічній сфері (глобальна економічна рецесія і фінансова криза), у сфері політичного життя (криза моделей ліберально-демократичного та соціал-демократичного соціального устрою та управління), у сфері соціокультурних процесів (криза ідеології мультикультуралізму) засвідчують про актуальність